

mph.sdcongress.ir

هشتمین همایش بین المللی مدیریت، روانشناسی و علوم انسانی با رویکرد توسعه پایدار

8th International Conference on
Management, Psychology & Humanities with sustainable development approach

تأثیر معماری و طراحی شهری بر میزان جرائم و آسیب های اجتماعی

فاطمه عالیشوندی*

کارشناسی علوم اجتماعی برنامه ریزی، دانشکده اقتصاد، مدیریت و علوم اجتماعی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران، ۹۳۳۷۰۶۸۰۹۸

چکیده

این مطالعه به عواملی که در افزایش نرخ جرم در مناطق شهری موثر هستند، مانند چگونگی تراکم، فقر، استفاده مختلط از فضاها، کوچگری و فروریختگی ساختمان‌ها اشاره می‌کند. معماری و برنامه‌ریزی شهری می‌توانند اثراتی بر رفتارهای جنایتکارانه داشته باشند، از طریق ایجاد احساس از آشفتگی که می‌تواند به رفتارهای خشونت‌آمیز منجر شود. محیط تأثیر بسزایی در ایمنی جامعه داشته و طراحی شهری می‌تواند بصورت مستقیم بر احساس امنیت مردم تأثیر بگذارد. نداشتن نگهداری، کمبود فضاهای عمومی و نظم موجود در شهر می‌تواند کیفیت زندگی را کاهش دهد و به افزایش فعالیت‌های جنایتکاری منجر شود، که به تئوری پنجره‌های شکسته شهرت دارد. نظریه جلوگیری از جرم از طریق طراحی محیطی (CPTED) یک رویکرد را معرفی می‌کند که بر طراحی فضاها با هدف کاهش فرصت‌های جنایتکارانه، افزایش جلوگیری از جرم و ارتقای کلی کیفیت زندگی تمرکز دارد. فضاهای شهری به درستی طراحی شده می‌توانند با بهینه‌سازی فرصت‌های نظارت، تعریف دقیق قلمروها و ترویج محیطی مثبت، از انجام رفتارهای جنایتکاری جلوگیری کنند. استراتژی‌های مؤثر در جلوگیری از جرم شامل افزایش نظارت طبیعی، پیاده‌سازی روش‌های نظارت رسمی و منظم مانند نگهبانان امنیتی، و استفاده از ابزارهای نظارت مکانیکی نظیر دوربین‌های مداربسته می‌باشد. کنترل نقاط دسترسی و بهبود قابلیت مشاهده نیز می‌توانند فرصت‌های جنایتکاری را کاهش دهند و احتمال شناسایی آنها را افزایش دهند. در پایان، تأثیرات معماری شهری بر نرخ جرم با اقدامات مناسب قابل کنترل است. تلاش‌های مشترک از جمله همکاری بین برنامه‌ریزان شهری، معماران و مسئولان می‌تواند منجر به محیط‌های شهری ایمن‌تر و امن‌تری شود. تأکید بر فرهنگ محلی، مشارکت جامعه و اجرای استراتژی‌های جلوگیری از جرم در طراحی معماری و شهرسازی می‌تواند منجر به جامعه‌ای امن‌تر و هماهنگ‌تر شود.

واژگان کلیدی: محیط، معماری شهری، جرم، امنیت اجتماعی، فضاهای شهری، کانون جرم

mph.sdcongress.ir

هشتمین همایش بین المللی مدیریت، روانشناسی و علوم انسانی با رویکرد توسعه پایدار

8th International Conference on
Management, Psychology & Humanities with sustainable development approach

مقدمه

با گسترده‌گی روز افزون جوامع؛ افزایش جمعیت و نیز پیشرفت معماری؛ دامنه وقوع جرم نیز افزایش می‌یابد، با توجه به انکار ناپذیر بودن رابطه مستقیم معماری فضای شهری با روحیه ی افراد جامعه و تاثیرگذاری این موضوع بر روابط و هنجارهای عرفی و حقوقی جامعه میتوان به این نتیجه رسید که معماری و طراحی شهری میتواند به عنوان یک ابزار در جهت کنترل جامعه و همچنین ساماندهی جرائم و آسیب‌ها در خدمت شهرداری قرار گرفته تا با رعایت اصول شهرسازی و روانشناسی محیط این امر را بیش از پیش مورد توجه قرار داده و اقدامات لازم جهت بهبود شرایط را اعمال نمایند. از آنجا که لزوم مبارزه، کنترل و پیشگیری از جرائم و آسیب‌های اجتماعی امری انکار ناپذیر بوده و باید مورد توجه بیشتر قرار گیرد در کنترل این امر «مدیریت» میتواند نقشی تعیین کننده داشته باشد، که آن را در قالب «مدیریت شهری» باید تعریف کرد.

اگرچه این معضل ظاهراً به صورت مستقل در جامعه ظهور می یابد و عوامل متفاوت و البته زیادی را تحت تاثیر خود قرار میدهد؛ باید بیان داشت که در پیشگیری و کنترل آن نهادهای دولتی و گاهاً خصوصی را درگیر میکند. به این سبب آنچه که تحت عنوان مدیریت از آن نام برده میشود وظیفه مشترک میان ارگان‌های اجتماعی و دولتی می باشد که هرکدام به گونه ای در ایجاد امنیت جامعه نقش دارند، مانند شهرداری‌ها، آموزش و پرورش، دستگاه‌های قضایی و اجرایی و سایر نهادهای پایه ای که می بایست با هدف رسیدن به جامعه ی امن و آرام در قالب یک تیم اقدام به همکاری نموده تا شاهد گام‌های موثر در جهت امنیت اجتماعی و پیشگیری از وقوع جرم و آسیب‌های اجتماعی باشیم.

قرآن کریم نیز به ضرورت این موضوع با تاکیدهای چند باره صحه گذاشته و شهر ایمن را با شرایط خاص بیان نموده است^۱، تا جایی که سه ویژگی که برای یک سرزمین آباد و قابل سکونت در قرآن ذکر گردیده است به ترتیب عبارتند از: امنیت، اعتماد و اطمینان به تداوم حیات در آن و وجود رزق و روزی فراوان؛ و در رأس همه کسانی که می خواهند سرزمینی آباد و آزاد و مستقل داشته باشند؛ باید قبل از هر چیز به مسأله «امنیت» پرداخت؛ سپس مردم را به آینده خود در آن منطقه امیدوار ساخت و به دنبال آن چرخ های اقتصادی را به حرکت درآورد^۲.

خداوند تبارک و تعالی به هنگام قسم یاد کردن به شهر (مکه) آن را به صفت امین یاد می فرماید: و هذا البلد الامین^۳ و قسم به این شهر امن (مکه معظمه). روشن است که در این امنیت، تمامی ابعاد آن در نظر گرفته شده است: امنیت مذهبی، امنیت اجتماعی، امنیت در مقابل هجوم بیگانه، امنیت روانی در مقابل ساخته های انسان و امنیت ضعف در برابر اقویا که نمونه آخر امنیت را می توان در موضوعات کلانی مانند عدالت شهری تا رعایت قوانین راهنمایی و رانندگی و ایجاد امنیت برای پیاده‌روها و خیابان‌ها یافت.

پرداختن به موضوع تاثیر معماری شهری بر میزان جرائم شهری پیش از این مورد مطالعه و تحقیق عده قابل توجهی از محققان بوده و مفصلاً مورد بحث و تحقیق قرار گرفته و راهکارهایی نیز ارائه گردیده است، در مقاله ی حاضر به روش توصیفی و تحلیلی و به کمک منابع کتابخانه ای و بهره جستن از نظریه‌های مختلف جامعه شناسان و برنامه ریزان شهری به بیان تاثیرگذاری معماری شهری بر میزان امنیت و همچنین جرائم

^۱ آیه ۱۲۶ سوره مبارکه ی بقره، آیه ۵۷ سوره مبارکه قصص، آیه ۱۲ سوره نحل

^۲ تفسیر نمونه، ج ۱۱، ص ۴۳۳

^۳ تین/۸

mph.sdcongress.ir

هشتمین همایش بین المللی مدیریت، روانشناسی و علوم انسانی با رویکرد توسعه پایدار

8th International Conference on
Management, Psychology & Humanities with sustainable development approach

اجتماعی پرداخته شده است. باشد که راهکارهای ارائه شده مورد توجه و همچنین عملیاتی شدن واقع گردد تا بتوان جامعه را به سمت بهبود سوق داد.

تعریف واژگان کلیدی

معماری شهری:

معماری یا طراحی بخشی از هنر سازمان دادن فضای کالبدی است که با رشته‌های مختلف علمی و هنری مانند برنامه‌ریزی شهری، معماری و منظرسازی، مهندسی فنی، مهندسی ترافیک و حمل و نقل روانشناسی، جامعه‌شناسی و اقتصاد سروکار دارد و در عین حال با سیاست و فرهنگ نیز ارتباط پیدا می‌کند. پس می‌بینیم که دامنه‌ی فعالیت آن بسیار گسترده است.

فضا:

مفهوم فضا و فضای شهری در طول تاریخ تفکر اجتماعی و در قالب مکاتب تئوری کلاسیک و نو شکل گرفته است. برای مثال از نظر ارسطو، فضا مجموعه‌ای از مکان‌هاست و زمینه‌ای است پویا با اعراض کیفی متفاوت، این اعراض و آن زمینه، فضا را با اصالت عمل تنظیم کرده و اسلوب می‌بخشند.^۴

فضا معنایی به مراتب گسترده تر از تعریف نسبتاً ساده فضای فیزیکی یا طبیعی که به طور ضمنی در مباحث مطرح می‌شود و به ابعاد سه‌گانه جهان بیرونی یعنی به تواترها، جدایی‌ها و فاصله‌های میان افراد و اشیاء؛ و میان اشیاء اطلاق می‌شود، دارد.^۵

آمیختگی مفهوم فضا با این پیچیدگی‌ها، سبب شده است تا متفکران نتوانند تعریف کاملی از آن بیان نمایند. به نظر می‌رسد این که مفهوم فضا در چه حوزه و حیطه‌ای اعم از جامعه‌شناسی، انسان‌شناسی، معماری، شهرسازی؛ حقوق و... به کار برده شده است، معنی خاص خود را می‌یابد. در علوم اجتماعی فضا با فعالیت‌های انسان‌ها به عنوان کنشگران اصلی در سیستم‌های شهری امروز گره خورده است.^۶

فضای شهری:

فضای شهری چیزی نیست جز فضای زندگی روزمره شهروندان که هرروز به صورت آگاهانه یا نا آگاهانه در طول راه، از منزل تا محل کار ادراک می‌شود.^۷

^۴ نوربرگ شولتز، ۱۳۵۴: ۸۰

^۵ فکوهی، ۱۳۸۳: ۲۶۱

^۶ تولایی، ۱۳۷۲: ۷

^۷ پاکزاد، ۱۳۷۶: ۳۳

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

mph.sdcongress.ir

هشتمین همایش بین المللی مدیریت، روانشناسی و علوم انسانی با رویکرد توسعه پایدار

8th International Conference on
Management, Psychology & Humanities with sustainable development approach

فضای شهری به عنوان یکی از زیر مجموعه‌های مفهوم فضا، از مقوله فضا مستثنی نیست. بدین معنی که ابعاد اجتماعی و فیزیکی شهر رابطه ای پویا با یکدیگر دارند. در واقع فضای شهری خود مشتمل دو فضای اجتماعی و فیزیکی می شود.^۸

جرم:

جرم به عملی گویند که وجدان جمعی را جریحه دار کند به بیان دیگر هر فعل یا ترک فعلی که نظم، صلح و آرامش اجتماعی را مختل سازد و قانون برای آن مجازاتی تعیین کرده باشد جرم محسوب میشود و بالاخره تعریف عملی و حقوقی جرم چنین است: جرم عملی است که بر خلاف یکی از موارد قانون مجازات عمومی هر کشور است و مجرم کسی است که در زمان معین عمل او خلاف مقررات قانونی رسمی کشور باشد.

کانون جرم:

کانون جرم فضایی دائم است که به جهت شرایط بکر و خاص ظاهری و موقعیتی؛ برای انجام جرم توسط مجرمین فضایی مناسب و قابل استفاده جهت نوع خاصی از جرم در نظر گرفته میشود، و یا از لحاظ فیزیکی و مکانی قابلیت این را دارد که به فضای جرم خیز تبدیل گردد.

امنیت اجتماعی:

امنیت اجتماعی مقوله ای است که افراد و دولت به همراه یکدیگر در تامین آن سهیم هستند و از این رو، به تدریج و همگام با غیرقابل تفکیک شدن دولت و جامعه از یکدیگر، همین حالت در خصوص ناامنی آن دو مصداق پیدا میکند. مولار تاکید دارد که امنیت اجتماعی را می توان به عنوان یک مفهوم فرضی برای هر جمع انسانی بکار برد و آن را عبارت می داند از: قابلیت حفظ شرایط قابل پذیرش داخلی برای تکامل الگوهای سنتی زبان، فرهنگ، انجمن‌ها، مذهب، هویت ملی و رسوم.^۹

مدیریت شهری:

مدیریت شهری باید برای شهر برنامه ریزی کند، فعالیت‌های شهر را سازمان دهد، بر فعالیت‌های انجام شده نظارت کند، حتی برای انجام بهینه امور، انگیزش لازم را در سازمان مدیریت شهری و سایر سازمان‌ها و شهروندان ایجاد نماید. به نقل از پاول هوس و کنت ایچ بلانچارد: معمولاً مدیریت شهری به عنوان زیر مجموعه‌ای از حکومت محلی تعریف شده و شهرداری خوانده می شود. همچنین مدیریت شهری به مثابه سیستمی است که دارای ورودی‌ها و خروجی‌های مشخصی باشد.^{۱۰}

روش پژوهش:

^۸ مدنی پور، ۱۳۷۹: ۴۸

^۹ The Concept of Security, op.cit, <http://www.ciaonet.org/wps/Mobol/index.Html>

^{۱۰} مجید تیربند دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه ریزی شهری

mph.sdcongress.ir

هشتمین همایش بین المللی مدیریت، روانشناسی و علوم انسانی با رویکرد توسعه پایدار

8th International Conference on
Management, Psychology & Humanities with sustainable development approach

با توجه به اهمیت موضوع و همچنین پیشینه تاریخی قوی از جمله مقالات و تحقیقات داخلی و خارجی تلاش شده تا در این مقاله از شیوه توصیفی و تحلیلی استفاده شود و با بهره‌گیری از منابع کتابخانه‌ای و همچنین نظریه‌های مختلف جامعه‌شناسان و برنامه‌ریزان شهری اقدام به تحلیل موضوع شده است.

طرح مساله:

در حال حاضر آنچه که به عنوان معضل در شهرهای بزرگ میتوان با آن مواجه شد و به صورت دغدغه‌ای اجتماعی و نگران کننده به چشم می‌آید مسئله افزایش جرائم و آسیب‌های اجتماعی می باشد که متأسفانه با پیشرفت جوامع و بزرگتر شدن محدوده شهرها و در کنار آن کمتر و یا محدود شدن روابط افراد و دلایلی مانند کمبود شرایط شغلی، آمار روز افزون اعتیاد و طلاق و... که به افزایش آسیب‌های اجتماعی و جرائم دامن میزند باید به دنبال راهکاری مناسب جهت کنترل و ساماندهی این آسیب‌ها باشیم.

در کشورهای پیشرفته جهان، مدیریت شهر؛ کلیه امور شهری از آب و برق گرفته تا پلیس و محاکم را اداره میکند، در واقع شهرداران در کشورهای توسعه یافته به عنوان مدیر شهر مسئولیت کلیه امور شهری را برعهده دارند. از این منظر، دو رویکرد در مدیریت شهر وجود دارد: رویکردی که شهرداری را صرفاً سازمانی خدماتی میداند و رویکردی که از شهرداری به عنوان نهادی اجتماعی انتظاری بالاتر دارد و علاوه بر ارائه خدمات شهری توقع دارد شهرداری بین کالبد شهر، فعالیت‌های شهری و شهروندان ارتباطی منطقی و متناسب، با نگاهی فرهنگی و اجتماعی داشته باشد.^{۱۱}

با توجه به مسئله معماری شهری و تاثیر مستقیم آن بر میزان جرائم و آسیب‌های اجتماعی، میتوان به این موضوع اشاره کرد که در شهرهای بزرگ بافت فرسوده و همچنین بافت‌های نوساز شهری به دلیل نوع معماری و طراحی آنها در معرض آسیب‌ها و جرائم قرار میگیرند. بافت فرسوده به لحاظ نبود مدیریت ساخت و ساز با مشکل عدم رعایت استانداردهای لازم شهرسازی مواجه گردیده است و به همین دلیل میزان امنیت و آرامش در این بافت‌های فرسوده به مرور زمان کم شده و با ترک ساکنین یا بی توجهی مسولین این عدم امنیت در مناطق روز به روز بیشتر مورد توجه مجرمین قرار میگیرد، چرا که بافت‌های فرسوده به دلیل عدم نظارت و کنترل مناسب تبدیل مکان اختفا و یا انجام جرم‌هایی نظیر خرید و فروش مواد مخدر، زورگیری، پاتوق‌های معتادین و... گردیده است. و همچنین بافت‌های نوساز شهری نیز به دلیل الگو گرفتن و تاثیر معماری غربی بر مدل‌های ساخت و ساز آنها رفته‌رفته از حالت استاندارد ایرانی و اسلامی خود دور گردیده است که خود عامل در زمینه جرم می باشد؛ اگرچه شاید در برخی موارد و مناطق شاهد استانداردهای شهرسازی باشیم، اما در برخی موارد نیز وجود ساختمان‌های نیمه کاره و یا در حال ساخت و ساز مکان مناسبی جهت ارتکاب جرم برای افراد خواهد شد. اکنون با بررسی پیشینه تحقیقاتی این موضوع و با در نظر گرفتن مسولیت شهرداری در انجام پروژه‌ها و معماری شهری میتوان اظهار نمود که در کنترل پدیده ی جرم و آسیب‌ها در مناطق؛ نقش شهرداری را می‌توان به عنوان نقشی کلیدی معرفی نمود.

مروری بر پیشینه تحقیق:

در سال ۱۹۶۹ جفری اولین کسی بود که نظریه پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی را ارائه داد. به نظر جفری جامعه‌شناسان به میزان قابل توجهی در عوامل اجتماعی مؤثر بر جرم از قبیل محرومیت، تأثیرات فرهنگی، خانواده و... اغراق کرده و به عوامل بیولوژیکی و فیزیکی توجه

mph.sdcongress.ir

هشتمین همایش بین المللی مدیریت، روانشناسی و علوم انسانی با رویکرد توسعه پایدار

8th International Conference on
Management, Psychology & Humanities with sustainable development approach

نکرده اند. او بر فرصت‌هایی که محیط در اختیار مجرمین قرار میدهد تأکید داشت و جرایم گوناگون را ناشی از فرصت‌های محیطی میدانست. این نظریه از شش جزء تشکیل شده است که عبارتند از: قلمروگرایی، نظارت، کنترل دسترسی، تصویر محیط سخت، آماج کردن و فعالیت‌های پشتیبانی^{۱۲}.

دکتر محمدرضا رحمت در کتاب «پیشگیری از جرم از طریق معماری و شهرسازی» میگوید: کیفیت نامناسب ساخت و سازه‌های شهری و همچنین عوامل محیطی که از دیدگاه روانشناسانه سبب گرایش افراد به خشونت می شوند، ارتکاب جرم را تسهیل میکنند. وی یکی از مهمترین عوامل در طراحی شهرها را افزایش نظارت بر نقاط آسیب پذیر عنوان می کند و میگوید: معماری قادر است انگیزه‌ها و وسوسه‌های ارتکاب جرم را تا حد زیادی کاهش دهد و این امر نیز با عامل مهم نظارت امکانپذیر است. به این معنا که شهرها به گونه ای طراحی شوند که تمامی بخش ها در معرض دید و قابل بررسی و نظارت باشند.

تأثیر طراحی و کیفیت بصری محیط شهر بر رفتار مردم و سلامت روانی آنان در تحقیقات طراحان محیطی از جمله ویلیام وایت، اپلیارد، کوین لینچ و الکساندر به اثبات رسیده است. فضاهای شهری با کیفیت، بستر تعاملات اجتماعی و بروز مهارت‌ها و توانایی‌های فردی را فراهم کرده و جاذب مردم و حرفه‌ها و حتی حیات وحش و پرندگان در مقیاس‌های خرد و کلان فضاهای شهری خواهد بود.^{۱۳}

اسکار نیومن در سال ۱۹۷۲ نظریه «فضای قابل دفاع» را به عنوان ابزاری جهت کاهش جرم در نواحی شهری ارائه داد. او معتقد بود که فضای قابل دفاع فضایی است که امکان دیدن و دیده شدن در آن بیشتر باشد تا امکان کمتری برای فعالیت مجرمان فراهم آورد، به همین جهت برای مثال استدلال میشود که نرده‌ها و پرچین‌ها می‌توانند به عنوان موانع فیزیکی تلقی شوند و وجود نشانه‌های دیدبان محله‌ای^{۱۴} حاکی از نظارت مردم بر همدیگر و مواظبت از یکدیگر باشد.^{۱۵}

هدف تحقیق:

هدف از ارائه مقاله حاضر ایجاد دغدغه بیش از پیش برای مسئولان خصوصا شهرداری جهت توجه جدی تر به این مسئله می باشد. به این سبب که نقش شهرداری به لحاظ نظارت و مدیریت بر معماری شهری و شهرسازی پایه‌ای و برجسته می‌باشد. اگر بتوان از بین تعاریف گسترده‌ای که برای شهر وجود دارد این گفته را تزل را که «شهر محل اجتماع دائمی انسان‌ها و مسکن‌های آن‌هاست» به عنوان تعریفی ساده از شهر قلمداد نمود، این واقعیت آشکار میشود که فلسفه وجود شهر برنامه‌ریزی و مدیریت شهری، فرآیندی است که هدف نهایی آن «خلق محیط زیست سالم و محل اسکان ایده آل برای یکایک شهروندان» است. به عبارت دیگر، هدف برنامه‌ریزی شهری، توسعه همه جانبه و ایجاد محیط زندگی سالم برای شهروندان است.^{۱۶}

در کشورهای پیشرفته جهان، مدیریت شهر کلیه امور شهری از آب و برق گرفته تا پلیس و محاکم را اداره میکنند، در واقع شهرداران در کشورهای توسعه یافته به عنوان مدیر شهر مسؤلیت کلیه امور شهری را برعهده دارند. از این منظر، دو رویکرد در مدیریت شهر وجود دارد: رویکردی که

^{۱۲} کلاتری و همکاران، ۱۳۸۹: ۴۵

^{۱۳} پاکزاد، ۱۷۱۱

^{۱۴} Sings of neighborhood watch

^{۱۵} طاهری خوران، ۱۳۸۸: ۱۹۶

^{۱۶} لینچ، ۱۷۳۱

شهرداری را صرفاً سازمانی خدماتی میدانند و رویکردی که از شهرداری به عنوان نهادی اجتماعی انتظاری بالاتر دارد و علاوه بر ارائه خدمات شهری توقع دارد شهرداری بین کالبد شهر، فعالیت‌های شهری و شهروندان ارتباطی منطقی و متناسب، با نگاهی فرهنگی و اجتماعی داشته باشد.^{۱۷}

ارتباط بین جرم و شهر اینگونه است که برخی از ویژگی‌های فضایی _ محیطی میتوانند پرورش دهنده جرائم خاصی باشد. نکته اساسی آن است که شرایط عینی و کالبدی زندگی شهری میتواند روابط شهروندان با شهر را محدود سازد. ریشه این محدود سازی تعاملات با شهر نگرانی و ترس آنان از تعرض اعمال و رفتارهای مجرمانه است. شهروندان برای کاهش آسیب‌ها و ضررهای چنین تعرضی ترجیح میدهند تا محیطه بده بستان خود را با شهر محدود کنند.^{۱۸} در این دیدگاه استدلال بر آن است که برخی فضاهای شهری به گونه ای است که زمینه ترس بیشتری را فراهم می آورند؛ که عدم وجود نور کافی در خیابان، خوابیدن بی سرپناهان و معتادان در کنار خیابان و نبود پیاده رو در اتوبان ها از آن جمله اند.

بافت فرسوده:

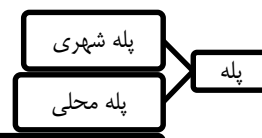
بافت فرسوده شهری به عرصه‌هایی از محدوده قانونی شهرها اطلاق می‌شود که به دلیل فرسودگی کالبدی، عدم برخورداری مناسب از دسترسی سواره، تأسیسات، خدمات و زیرساخت‌های شهری آسیب پذیر بوده و از ارزش مکانی، محیطی و اقتصادی نازلی برخوردارند. این بافت‌ها به دلیل فقر ساکنان و مالکان آن‌ها، امکان نوسازی خودبه‌خودی را نداشته و سرمایه‌گذاران نیز انگیزه‌ای جهت سرمایه‌گذاری در آن را ندارند. بافت

فرسوده در شهرهای بزرگ به لحاظ موقعیت فضا و معماری و همچنین فقدان بهداشت مناسب، اسکان مهاجران، تراکم و... به عنوان مکان در معرض آسیب و یا آسیب دیده شناخته میشود. در محله‌های بافت فرسوده طول کوچه‌ها کوتاه و کم عرض و دارای پیچ و خم‌های متعدد است و لذا خرید و فروش مواد مخدر و مشروبات الکلی توسط ساکنان محل با آسودگی خیال صورت می‌گیرد و کودکان ساکن در این مناطق از اوان نوجوانی به زوایای خرید و فروش اینگونه مواد آشنایی پیدا میکنند. که این مسئله خود به تنهایی سبب ساز بسیاری از بزهکاری‌ها و کج روی‌ها خواهد بود. مزاحمت‌های ناموسی، ایجاد خانه های فساد و محل مناسب برای اختفاء مجرمین همه از آثار بارز این مناطق بوده و لذا ضروری است شهرداری ها با مساعدت سایر نهادهای دولتی از تشکیل محله‌های حاشیه‌ای ممانعت نموده تا از زمینه بروز این جرائم جلوگیری به عمل آید. و متعاقباً پیامدهای مخرب روانی، فرهنگی و بهداشتی برجای خواهد گذاشت که این آسیب‌ها مستقیماً بر رفتار اجتماعی این افراد تاثیر گذار خواهد بود. بدون شک اجتماع تاثیر عمده ای بر رفتار افراد داشته و بنا به نظر برخی جرم شناسان رفتار انسان به واسطه محیط اجتماعی و فیزیکی افراد و نه ساختار ژنتیکی آن‌ها توسعه می‌باید.

در دیگر کشورها از طریق فرایند اصالت بخشی و برگرداندن هویت قبلی آن بافت‌ها به آن‌ها، در امر احیاء و بازسازی این محله‌ها تلاش میشود. بر خلاف ایده‌ای که معتقد است برای برطرف کردن مشکل این بافت‌ها باید آن‌ها را تخریب کرد با سرمایه‌گذاری عمومی در این بافت‌های مسئله‌دار شهری میتوان از مشکلات و میزان جرم و جنایت در آن‌ها کاست. تخریب این بافت‌ها نه تنها باعث پراکنده شدن جرم و جنایت در

۱۷ لینچ، ۱۷۳۱

۱۸ علیخواه و ربیعی ۱۳۸۵: ۱۱۱

سطح شهر می شود؛ بلکه موجب تخریب شبکه‌های اجتماعی موجود میشود و ذخیره مسکن موجود را کاهش می دهد، زیر ساخت‌های این منطقه را تخریب میکند و زاغه ها و مکان‌های آلودگ نشینی را در شهرها ایجاد میکند.^{۱۹}

فضاهای شهری:

بیرجند - دیاگرام منظم - عدم استفاده از میدان و فلکه

به دلیل اینکه تحلیل فضایی جرم در شهرها به شناسایی الگوهای رفتار مجرمانه، کشف کانون‌های جرم خیز و در نهایت به تغییر این شرایط و خلق فضاهای مقاوم در برابر جرم و رفع نابهنجاری‌های شهری کمک میکند. از این رو بررسی‌های مکانی از اهمیت بسزایی در مطالعه جرم برخوردار بوده و ضرورت بررسی موضوع را دوچندان می نماید. محیط کالبدی می‌تواند به وسیله از بین بردن مکان‌های اختفا و یا راه‌های مناسب فرار، مانع از ارتکاب جرم و رفتار مجرمانه شود. و همچنین میتواند رفتار

شهروندان را در جهت مسئولیت پذیری، مشاهده متخلفان و پیشگیری تغییر دهد و برای سهولت بهره گیری شهروندان از محیط شهری و کاهش جرائم از طریق افزایش کنترل و مراقبت عرصه‌های عمومی و میادین و مداخلات در زمان وقوع جرم، مورد استفاده شهروندان قرار گیرد.

مسلماً نمیتوان تاثیر محیط اطراف شهر را در افکار و نحوه رفتار انسان‌ها بی‌تاثیر دانست، نوع و کیفیت معماری شهری و شهرسازی در کاهش یا افزایش وقوع جرائم تاثیر بسیاری دارد. به لحاظ ارتکاب جرم، شهرها و خیابان‌های درون آن محله‌هایی هستند که بیشتر مورد وقوع جرم واقع میشوند و میتوان اظهار کرد که افزایش شهرنشینی به لحاظ مشکلات و معضلات خاص حاصل از زندگی شهری نیز مسائل زیست محیطی از جمله آلودگی هوا و مشکلات ترافیکی و... همه به نظر میرسد آمادگی ارتکاب جرم را دارند. به عبارت دیگر آستانه ارتکاب جرم در آنها به شدت

^{۱۹} اسماعیل زاده، ۱۳۷۹: ۷۷-۷۹

mph.sdcongress.ir

هشتمین همایش بین‌المللی مدیریت، روانشناسی و علوم انسانی با رویکرد توسعه پایدار

8th International Conference on Management, Psychology & Humanities with sustainable development approach

پایین می‌آید. بنابر این باید مسئله به صورت جدی تر مورد توجه قرار گیرد اینگونه که ساختار بافت شهری به شیوه ای طراحی شود که از حیث فضا و زمان فرصت ارتکاب جرم را به بزهکاران یا افراد در معرض بزه داده نشود.

عوامل کالبدی:

روانشناسی محیط در پیشگیری از وقوع جرم موثر می‌باشد و معتقد است که یکی دیگر از عوامل موثر در ایجاد امنیت در شهرها عوامل کالبدی است؛ یعنی چگونگی طراحی شهرها در افزایش و کاهش امنیت و جرائم نکته ای کلیدی و موثر است. لذا شهرسازان و طراحان شهری میتوانند با در نظر گرفتن این امر با ایجاد تغییر در فضاهای شهری و عوامل کالبدی سبب کاهش رفتارهای پر خطر و خشونت آمیز در سطح جامعه و در نتیجه کاهش جرم شوند. با استفاده از تئوری‌های کنترل میتوان مشاهده کرد که محیط نقش اساسی را در شکل‌گیری احساس ارزش‌ها و توانمند ساختن برای افراد و گروه‌های مختلف ایفا میکند. فرضیه فضای قابل دفاع پیش بینی میکند که تغییرات مشخصی در طراحی فضاهای مسکونی باعث کاهش جرم در فضاهای شهری عمومی و افزایش طبیعی نظارت، بازبینی و حس مالکیت توسط ساکنین میشود. طراحی شطرنجی شهرها یکی از عوامل تشدید وقوع جرم محسوب میشود و میزان امنیت را کاهش میدهد. این نوع طراحی؛ باعث ایجاد فضاهای فرار در شهرها میشود و میزان امنیت را کاهش می‌دهد. در ساختار جدید شهر نشینی و شیوه جدید اسکان و آپارتمان نشینی که در آن افراد نسبت به هم غریبه هستند و همدیگر را نمی‌شناسند، به همین دلیل مجرم به راحتی میتواند وارد این بافت‌های شطرنجی شود. جرم خود را انجام دهد و سپس خارج شود. از نظر ترافیکی هم شبکه شطرنجی مشکل زاست و امنیت شهروندان را با خطر مواجه می‌سازد. خلوتی محیط از عوامل دیگر در کاهش امنیت و ایجاد موقعیت‌های جرم زا محسوب میشود؛ که میتوان با ایجاد پارک‌های محله ای استاندارد جهت محل بازی کودکان و گذراندن وقت فراغت خانواده‌ها در این محله‌های خلوت اقدام به ایجاد فضای پر رفت و آمد کرد تا محیط از خطر جرم خیزی به دور باشد.

از آنجا که هر فرم فضایی پذیرای نوع خاصی از آسیب‌ها می‌باشد؛ هر آسیبی در هر فضایی اتفاق نمی‌افتد. به طور مثال یک جیب بر به فضای پر از ازدحام نیاز دارد در صورتی که یک معتاد برای استفاده از مواد مخدر به فضایی نیاز دارد که دنج بوده و قابل رویت نباشد. بررسی‌ها نشان میدهد که برخی از فضاهای شهری به دلیل ویژگی‌های کالبدی، اجتماعی و اقتصادی‌شان، میزان یا نرخ بزهکاری بیشتری دارند؛ و به عکس برخی فضاها مانع و بازدارنده ارتکاب جرایم در درون خود هستند.^{۲۰}

در واقع میتوان اظهار کرد که بعضاً یک ویژگی هم میتواند باعث رخ دادن جرم شود و هم میتواند مانع از آن شود. پس در این شرایط موقعیت مکانی نیز تاثیر گذار خواهد بود. به عنوان مثال خلوت بودن محله‌ها در مناطق نوساز شهری به عنوان امتیاز محسوب میشود اما همین ویژگی در مناطق دارای بافت فرسوده یک نقطه ضعف می‌باشد چون بستر جرم فراهم میشود؛ در نتیجه در شرایط مساوی کیفیت و نامساوی مکانی نیازمند نظارت خواهیم بود.

وزارت آموزش عالی، علم و فناوری

mph.sdcongress.ir

هشتمین همایش بین المللی مدیریت، روانشناسی و علوم انسانی با رویکرد توسعه پایدار

8th International Conference on Management, Psychology & Humanities with sustainable development approach

استارک از دانشمندان مکتب شیکاگو پنج جنبه از ساختار شهری را به عنوان فاکتورهای پیش بینی کننده ی ارتکاب جرم در محلات و کاهش نظارت اجتماعی غیر رسمی برشمرده که عبارت بودند از: تراکم، فقر، کاربری مختلط (وجود اقامتگاه، صنایع و فروشگاه ها در یک مکان)، کوچگری (ورود و خروج مداوم به آن) و خرابی و فروریختگی ساختمان ها.^{۲۱}

بسیاری از طرح های معماری سبب ایجاد و افزایش «احساس ازدحام» در افراد میشود، احساسی که رفتارهای خشونت آمیز را در پی دارد. از نظر جرم شناسی تاثیر محیط بر امنیت مردم ثابت شده است. کاهش کیفیت زندگی احساس نا امنی را بالا میبرد و در این حالت بزهکاران بالقوه به دنبال فعلیت بخشیدن به اندیشه های مجرمانه خود خواهند بود. به این حالت در جرم شناسی «گذر اندیشه به عمل» میگویند. بنابراین سیاه ماندن دیوارها برای مدت طولانی، تعمیر نکردن وسایل عمومی، آراسته نبودن شهر و مسائلی از این دست چنانچه برطرف نشود کیفیت زندگی شهری کاهش خواهد یافت و باعث بروز جرم خواهد شد که این تئوری به تئوری پنجره های شکسته^{۲۲} معروف است.

نظریه پنجره شکسته نظریه ای است در جرم شناسی و نشان دهنده ی میزان جاری اختلال شهری و خرابکاری و اثرگذاری آن بر افزایش جرم و رفتارهای ضد اجتماعی است. این نظریه بیان می کند که نظارت و نگهداری محیط های شهری در یک وضعیت خوب ممکن است از خراب کاری بیشتر و همچنین از تشدید جرم های جدی تری جلوگیری کند. این نظریه در سال ۱۹۸۲ توسط جیمز کیو. ویلسون و جرج ال. کلینگدر مقاله ای معرفی شد.

نظریه CPTED:

یکی از انواع نظریه هایی که به عنوان پشتوانه فکری اقدامات و برنامه ریزی های شهری از آن نام برده میشود نظریه نظریه پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی CPTED است:

^{۲۱} احمدآبادی و همکاران، ۱۳۸۷: ۲۵۸

^{۲۲} Broken windows theory

Through Environmental Design Crime Prevention

Bandit's Roost (۱۸۸۸) by Jacob Riis
تصویری از یکی از جرم خیزترین خیابان های نیویورک

که نخستین بار توسط جرم شناس آمریکایی سی. ری. جفری در کتابی با همین نام ارائه شد. پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی را می توان این گونه تعریف کرد: «طراحی مناسب و کاربری موثر از فضا و محیط ساخته شده که منجر به کاهش فرصت های مجرمانه، افزایش ترس از جرم و بهبود کیفیت زندگی می شود». این نظریه بر این اندیشه مبتنی است که رفتار انسانی در محیط، تحت تأثیر طراحی آن محیط قرار دارد. و نیز تأکید دارد که با بهینه سازی فرصت های ناظر، تعریف مشخص و واضح از قلمرو و ایجاد تصویری مثبت از محیط می توان مجرمان را از ارتکاب جرم بازداشت. نظریه CPTED بر این ادعا استوار است که می توان با طراحی مناسب محل سکونت، کار و زندگی افراد، از جرائم ارتکابی در محیط ساخته شده پیشگیری کرد. این پیشگیری، بر این باور است که مجرم ارتکاب جرم را انتخاب می کند، جرم معلول فرصت است، مجرم فردی عقلانی است و جرم انتخابی عقلانی است و تأثیر گذاشتن بر عوامل وضعی راحت تر از تغییر و مبارزه با ضعف های بشری و اصلاح شخصیت افراد است. در نتیجه راه حل مناسب را کم کردن فرصت های مجرمانه می داند.

به عبارت دیگر طراحی مناسب و استفاده درست از محیط می تواند علاوه بر پیشگیری از وقوع جرم، کیفیت زندگی را بهبود بخشیده و ترس از جرم را کاهش دهد.^{۲۳}

نظارت :

اگر مجرم تصور کند که در صورت ارتکاب جرم در معرض نظارت و مشاهده قرار خواهد گرفت، اگر چه به واقع نیز این گونه نباشد، احتمال ارتکاب جرم توسط وی کمتر خواهد شد. در مطالعه ای که در رابطه با گرایش ها و افکار مجرمان انجام شده است، دو عامل در متوقف کردن مجرمان بسیار موثر تلقی شده است: اول، نشانه ها و علائم تصرف و دیگری نظارت.

نظارت بر سه گونه است

۱- نظارت طبیعی و غیر رسمی :

وقتی محقق می شود که منزل به گونه ای طراحی شود که ساکنان داخلی بتوانند به راحتی بر فضاهای خصوصی، نیمه خصوصی و عمومی کاملاً نظارت داشته باشند. این نظارت معمولاً از طریق پنجره ها ممکن می شود. جاکوبز بیان می دارد که نظارت طبیعی بدین معنا است که ساکنین منازل باید قادر باشند حیاط، گاراژ یا پارکینگ و خیابان را مشاهده نمایند.

2- نظارت رسمی یا سازمان یافته:

mph.sdcongress.ir

هشتمین همایش بین المللی مدیریت، روانشناسی و علوم انسانی با رویکرد توسعه پایدار

8th International Conference on
Management, Psychology & Humanities with sustainable development approach

توسط افرادی که به این کار گمارده می شوند مانند نگهبانان یا محافظان امنیتی انجام می شود.

۳- نظارت مکانیکی:

با بهبود روشنایی و نصب دوربین های مداربسته قابل اجراست.

کنترل دسترسی یا ورودی

یکی از مفاهیم اصلی نظریه CPTED بر کاهش فرصت های مجرمانه متمرکز است. این کاهش از طریق جلوگیری از دسترسی به آماج های بالقوه، بالا بردن خطر دستگیری و افزایش تلاش برای ارتکاب جرم محقق می شود. تحقیقات نشان می دهند مناطقی که دارای ورودی ها و دسترسی های نامنظم و بی قاعده هستند، نسبت به مناطق با ورودی و دسترسی محدود، جرائم بیشتری را تجربه می کنند.^{۲۴}

نتیجه گیری:

با بررسی های انجام شده در ارتباط با تاثیر معماری شهری بر جرائم و آسیب های اجتماعی میتوان اظهار داشت که این معضل تقریباً با درصد بالایی قابل کنترل می باشد. و این کنترل تا زمانی که راهکارهای مناسب عملی نشوند نه تنها به نتیجه نخواهد رسید بلکه می بایست شاهد آسیب های روز افزون و جدید در سطح جامعه باشیم، آسیب های جدید شامل رفتارهای بزهکارانه و مخدرهای جدید و کمتر شناخته شده می باشند که با ورود و تاثیرگذاری فرهنگ غربی بر سایر جنبه های زندگی افراد جامعه تشدید خواهد شد. این تاثیرگذاری غربی خود را در قالب مدرنیته در ساختمان سازی ها، فضاهای سبز خاص و پارک ها، تفرجگاه ها و... نشان میدهد، و هرگونه نابسامانی و یا ناهماهنگی این نوع معماری با فرهنگ ایرانی _ اسلامی میتواند به صورت رفتارهای نابهنجار و جرم و آسیب خود را نشان دهد. رعایت اصول و مقررات معماری و طراحی شهری، اعمال نظارت بر مناطقی که احتمالاً در معرض آسیب هستند و توجه بیش از پیش مسئولین جهت به حداکثر رساندن استانداردهای محله ایمن در بافت های فرسوده و همچنین بافت های نوساز هر کدام با توجه به نوع نیاز و صلاح دید مشاوران و مهندسان شهرسازی میتواند گامی موثر در این امر باشد؛ چرا که در طراحی شهری می بایست حتماً به آداب و رسوم و عقاید مذهبی محله ای نیز توجه داشت. استانداردهایی نظیر در نظر گرفتن دوربین مدار بسته، دیدبان های محله ای، تامین تجهیزات و عواملی که منجر به رفت و آمد ایمن در محلات میشود؛ نظیر ایجاد فرصت های فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی مناسب جت تعامل بیشتر افراد محله ای، جلوگیری از تجمع افراد بزهکار در مناطق مختلف شهر به خصوص مناطق در معرض آسیب جهت پیشگیری از تبدیل شدن مناطق به خاصی به کانون جرم، همچنین آگاه سازی عمومی جهت معرفی آسیب ها، جرائم و... بخشی از وظایف مسئولان امر در جهت کنترل و ساماندهی می باشد.

ارائه راهکارها و پیشنهادها

²⁴ Beavon, Brantingham, 1994

mph.sdcongress.ir

هشتمین همایش بین المللی مدیریت، روانشناسی و علوم انسانی با رویکرد توسعه پایدار

8th International Conference on Management, Psychology & Humanities with sustainable development approach

اعمال تغییرات کلی در طراحی و تعیین مکان مراکز عمومی مانند پارک و بوستان‌های محله‌ای و عمومی و استفاده از فضای مسطح با پوشش فضای سبز ویژه نظیر درختان کم ارتفاع و تامین روشنایی مناسب نه تنها به سهولت نظارت و دید داشتن والدین بر فضای بازی کودکان و امنیت جهت خانواده‌ها کمک میکند، که مسئولان نهادهای نظارتی نیز با خطای دید کمتری در انجام وظیفه خود مواجه میگردند و میتوان نتیجتاً از تبدیل این مکان‌ها به پاتوق و محل اجتماع بزهکاران جلوگیری کرد.

موضوع قابل طرح دیگر رعایت مقررات شهرسازی و ساختمان سازی از سوی شهرداری‌ها می باشد که اگر در این امر به فرهنگ و اعتقادات محلی و مذهبی و همچنین معماری اسلامی و ایرانی توجه شود میتواند نقش موثری در پیشگیری از وقوع جرائم داشته باشد. پیشنهاد و راهکار سازنده این است که معماری ایرانی را به صورت تلفیقی با معماری جهانی همگام کرد و شیوه جدیدی که آن را بومی سازی فناوری‌های مدرن و استفاده از الگوهای کهن قدیمی می نامیم؛ فضای آرام و امن تری را برای ساکنان شهرها خلق کنیم.

دسترسی‌ها، نورپردازی‌ها، بافت شهر در محله‌های مختلف و اغلب فرسوده، گره‌های شهری، بن بست‌ها، مسیرهای کم تردد، ایستگاه‌های مترو، پارک‌ها و فضاهای سبز شهری همگی میتوانند موضوع مورد توجه مسئولان و مدیران شهری در کنترل فضا به منظور کاهش میزان جرائم قرار گیرد.

در امر پیشگیری از وقوع جرائم؛ فضای شهر و کیفیت کالبد شهری و محیط میتواند نقشی موثر داشته باشد. و همانگونه که قبلاً اشاره شد؛ نتیجه مطلوب این پرسش که آیا ارتباطی میان معماری شهری با میزان جرائم و آسیب‌ها وجود دارد یا خیر؟ زمانی به دست خواهد آمد که شاهد تعامل و همکاری هدفمند نهادهای اجتماعی و دولتی باشیم، در واقع میتوان اظهار داشت که مشارکت، همکاری و تفاهم بیشتر طراحان و روانشناسان محیط میتواند به عنوان راهکاری مفید و اثر گذار مطرح گردد.

فضای شهری عنصر ضروری زندگی سالم است.^{۲۵} به عنوان یک اصل کلیدی برنامه ریزان شهری باید به این نکته توجه کنند که شهرها باید به گونه‌ای ساخته شوند تا حداقل نیازهایی از این قبیل را تامین کنند:

۱- افراد بتوانند ببینند و دیده شوند.

۲- بشنوند و شنیده شوند.

۳- بتوانند کمک کنند یا فرار کنند.

ایجاد فضاهای سبز محلی و یا در مقیاس بزرگتر تامین فرصت‌های فرهنگی در محله‌ها و مناطق مسکونی، ایجاد موقعیت‌های اقتصادی و فرهنگی در کنار آن‌ها، و محلات پیاده مدار و دارای کاربری‌هایی که نظارت و دسترسی به سایر نقاط را آسان نماید، راهکارهایی جهت ارتقای سلامت عمومی از طریق نقش معماری و طراحی شهری می باشد.

تامین نور مناسب در فضاهای باز و بدون دفاع، در صورت لزوم و امکان تعبیه دوربین مدار بسته جهت کنترل مداوم برخی از فضاها که نیاز به نظارت دائم دارند، ارتباط و همکاری شهرداری با مردم و اجرای طرح‌های نظرسنجی و نظرخواهی مشارکتی جهت انجام پروژه‌های شهری با

mph.sdcongress.ir

هشتمین همایش بین المللی مدیریت، روانشناسی و علوم انسانی با رویکرد توسعه پایدار

8th International Conference on
Management, Psychology & Humanities with sustainable development approach

همکاری مردم به منظور ایجاد احساس مسئولیت بیش از پیش در مقابل جامعه و یکدیگر میتواند به عنوان راهکارهایی اجرایی در رأس امور فرهنگی و البته امنیتی شهرداری ها به جهت کنترل آسیبها و جرائم قرار گیرد.

مهندسين و معماران باید در طراحی ساختمان‌های شهری، میدان‌ها، خیابان‌ها و... علاوه بر استحکام، به مسئله چگونگی طراحی و ایجاد استانداردهای لازم و گنجانیدن اصول ساده پیشگیری از جرم در فرآیند طراحی میتوان توجه نمایند تا محیط‌های شهری امن تر ساخته شوند. این موضوع باید بخش اصلی و جدایی ناپذیر فرآیند طراحی باشد. پس مهندسين و معماران به نوبه خود به نوعی در پیشگیری از وقوع جرم موثرند. لذا بهتر است که تلاش شهرداری‌ها در زمینه شهرسازی بر انجام تخصصی تر پروژه‌های معماری شهری با توجه بیشتری همراه باشد.

منابع :

- احمدی، حسن (۱۳۸۵). ژنومورفولوژی کاربردی. انتشارات دانشگاه تهران. جلد ۱، چاپ چهارم. ۶۶۸ صفحه.
- اسماعیل زاده، یعقوب و حسن، (۱۳۸۷) عوامل مؤثر در کاهش با افزایش امنیت اجتماعی در شهرها، مجموعه مقالات نخستین همایش ملی پیشگیری از جرم.
- امیری رستکی، مائده، روح اله عشریه. "بی تا"، نقش معماری شهری در کاهش جرائم.
- رحمت، محمدرضا (۱۳۸۸). پیشگیری از جرم از طریق معماری و شهرسازی: راهکارهای نوین پیشگیری از جرم. ناشر: میزان.
- طاهری خورانی، زهرا (۱۳۸۸). بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر احساس امنیت در بین شهروندان اصفهانی پایانامه کارشناسی ارشد، رشته علوم اجتماعی، دانشگاه اصفهان.
- علیخواه، فردین؛ نجیبی، مریم (۱۳۸۵). زنان و ترس از جرم در فضاهای شهری، فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، سال ششم، شماره ۲۲.
- گلدوزیان، ایرج (۱۳۶۹). حقوق جزای عمومی ایران، انتشارات دانشگاه تهران، تهران.
- مهدوی عادل، مهدی؛ دورخیز، مهدی؛ سعید، رویا؛ (۱۳۹۲). نقش معماری و طراحی شهری بر امنیت روانی شهروندان.
- میرزایی، میرزایی؛ شهرسازی و معماری: سایت استان کهگیلویه و بویراحمد: پیشگیری وضعی در حوزه علم جرم شناسی (بخش اول).

- V. Beavon, D., Brantingham, P. L., Brantingham, P. J. (1994), "The influence of street networks on the patterning of property offenses", in Clarke R. V. (Eds), Crime Prevention Studie, Criminal Justice. Press, Monsey, NY, Vol. Vol. 2. Available on: http://www.popcenter.org/librarycrime_prevention.htm.
- Crowe, T (2000), Crime Prevention Through Environmental Design: Applications of Architectural Design and Space Management Concepts, Butterworth, Heinemann, Oxford.